

מבט על, גיליון 719, 7 ביולי 2015

משמעויותיה של הקמת זרוע סייבר בצה"ל

מאיר אלרן וגבי סיבוני

דובר צה"ל הודיע ב-15 ביוני 2015, כי לאור האתגרים המשמעותיים שאתם מתמודד צה"ל בממד הסייבר, הרמטכ"ל החליט על הקמת זרוע סייבר אשר תוביל את הפעילות המבצעית בתחום זה. זרוע הסייבר תוקם בתוך שנתיים והקמתה תבוצע בשלב ראשון במקביל באגף המודיעין ובאגף התקשוב. ההחלטה על הקמת זרוע הסייבר התקבלה על פי המלצת צוות רב-זרועי, בראשות ראש אגף המודיעין, שמונה על ידי הרמטכ"ל עם כניסתו לתפקיד במטרה לבחון כיצד ניתן לשפר את האפקטיביות המבצעית בתחום זה. כפי שפורסם באתר צה"ל הרמטכ"ל ציין, כי "הקמת הזרוע תאפשר לצה"ל לפעול בצורה טובה יותר בזירות... [הסייבר] ולהביא לידי ביטוי את היתרון הטכנולוגי והאנושי הקיים בישראל".

ההתארגנות החדשה אינה מהווה הפתעה. היא משקפת הבנה גוברת בצה"ל, כי תחום הסייבר הינו רכיב רב-משמעות במעטפת הפעולה הצבאית, ברמה ההגנתית וההתקפית כאחת, וכי מזה זמן התבקשה הסדרה מחודשת שלו ברמת המטכ"ל וברמות הכפופות. זאת, לאחר שבשנים האחרונות התחלקה העבודה בתחום זה בין אגף התקשוב, שנטל על עצמו את הממד ההגנתי, בעוד שאגף המודיעין, באמצעות יחידה 8200, התמקד באיסוף המודיעיני ובממד ההתקפי. מבנה דו-ראשי זה נתפס כבלתי-הולם להמשך דינאמי של בניית הכוח והפעלתו, בתחום המחייב חשיבה, תכנון ארוך טווח וביצוע סינכרוני ברמות של דיוק, מהירות, ודמיון גבוהות במיוחד.

מכאן הקביעה העקרונית, כי על צה"ל לקדם את הקמתה וביסוסה של מערכת סייבר אינטגרטיבית ומהודקת, שתהא מסוגלת להיאבק בתוך המערכת הצבאית על המשאבים התקציביים ומשאבי כוח האדם, שיבטיחו את פיתוח המערך לטווח הארוך, בהתאם לצרכים ולתקרת ההזדמנויות הטכנולוגיות שעולם הסייבר יאפשר.

נראה כי בפני קובעי המדיניות בצה"ל ניצבים מספר אתגרים, הקשורים בהסדרה הארגונית של מערך הסייבר, ובפניהם עומדות כמה אפשרויות:

- א. למעשה, כבר הוחלט שמערך הסייבר הצה"לי יתארגן ויפעל במסגרת של "זרוע". על פי קביעה זו תוקם מפקדה ראשית אחודה לבניין הכוח ולהפעלתו, בכפיפות ישירה לרמטכ"ל. בצה"ל יש, נכון לזמן הווה, ארבע "זרועות", שונות במאפייניהן – אוויר, ים, מודיעין ויבשה. שלוש הראשונות מופקדות, בצורות שונות, על בניין הכוח ועל הפעלתו. לעומתן, מפקדת זרוע היבשה הוגדרה כזרוע לבניין כוח בלבד. נראה, כי זרוע הסייבר שתוקם תופקד על בניין הכוח והפעלתו כאחד.
- ב. בעת הנוכחית, שני גופים בצה"ל שותפים לבניין הכוח של הסייבר ולהפעלתו: אמ"ן ואגף התקשוב. האחריות הכבדה מאד של אגף המודיעין לשימור ולפיתוח יכולותיו במשימות המסורתיות – איסוף, מחקר והפעלה של המערך המודיעיני הצבאי והאסטרטגי – יצרה קושי להרחיב את היריעה. יש שיגרסו, כי התוספת של זירת הסייבר המתפתחת לאגף המודיעין, היא משימה כבדה, שעלולה לפגוע ביכולתו למלא את משימותיו – הן זו המסורתית והן זו החדשה. יוזכר, כי הפיצול בין הפעלת הממד ההתקפי להפעלת הממד ההגנתי לא סייע למצות את הפוטנציאל בשניהם.
- ג. הקמת זרוע הסייבר תחייב מיסוד ושכלול של הזיקות ההכרחיות בין מערך האיסוף המודיעיני והתקיפה לבין הזרוע החדשה. זיקות חזקות כאלה קיימות, גם עתה, בקשר שנבנה בין גורמי האיסוף והתקיפה לבין מערך ההגנה בזירת הסייבר. על פי לקחי העבר, ניתן לצפות לחיזוק זיקות אלה. תנאי חיוני למיצוי המשולב של מגוון היכולות הוא קשר הדוק, דו-סתרי ומידי.
- ד. ריכוז האחריות הכוללת לתחום הסייבר ברמת המטכ"ל בזרוע החדשה יחייב הסדרה ארגונית ומקצועית של תצורת ההפעלה, על פי תכנית העבודה המאושרת, גם של אותם מערכי האיסוף והתקיפה, שימשיכו לפעול בתוך אמ"ן במתכונת של "קבלני ביצוע". נזכיר, כי גם בתחומים המסורתיים מספק אמ"ן דרך שגרה מודיעין ממקורותיו האיסופיים לגורמי כוח אחרים (אוויר, ים, יבשה, וכן גורמים מחוץ לצה"ל). כך נעשה הדדית על ידי פלטפורמות איסופיות, המופעלות למשל על ידי חיל האוויר, בהצלחה רבה. יחסי עבודה מעגליים מסוג זה ניתן יהיה לבנות ולשכלל גם מול אגף התקשוב.

- ה. ציווי מרכזי למימוש ההחלטה בדבר הקמת זרוע הסייבר בצה"ל, יהיה מיצויו של שיתוף הפעולה המבצעי של הזרוע החדשה עם שאר גורמי הכוח של צה"ל. ציווי זה אולי מובן מאליו, אולם מימוש הלכה למעשה, בנסיבות של מערך חדש יחסית, הפועל בממד חדשני ומוכר פחות בצה"ל, יחייב השקעת מאמץ ניכר וארוך טווח.
- ו. חשוב יהיה לבחון את נושא השיוך הארגוני של מערך הסייבר – לא רק ברמה המטכ"לית והאסטרטגית, אלא גם ברמה האופרטיבית והטקטית. יש להניח, כי זרוע הסייבר תמצא בהמשך הדרך אפיקים חשובים להפעלה בדרגי השטח, בתחום ההגנתי ובתחום ההתקפי – בעיקר מול מערכות השליטה והבקרה המתפתחות של היריב ומערכות מבצעיות אחרות, שאותן ניתן יהיה לתקוף באמצעות כלי סייבר.
- ז. נזכיר שצה"ל אינו פועל לבדו במרחב הסייבר. יש בסביבה הרלוונטית גורמים אזרחיים רבים וחשובים, העוסקים בתחום (מטה הסייבר הלאומי, רשות הסייבר), כמו גם גורמים ביטחוניים (שב"כ ומוסד). כל אלה מחויבים לקיים זיקות ארגוניות ומבצעיות ישירות עם צה"ל, האמור מצדו לבנות מולם ובשיתוף פעולה עמם את יכולותיו שלו. ניסיון העבר מוכיח, שאין זו משימה פשוטה כלל ועיקר.
- בסיכום, חשוב יהיה להבטיח שההחלטות שיתקבלו לגבי מאפייניה של זרוע הסייבר ולגבי קשת הזיקות שלה מול גורמי הכוח האחרים של צה"ל יתרמו במישרין לשיפור מתמיד ביכולות המערכת, שצפויים לה אתגרים רבים. בין אלה יש חשיבות מיוחדת לשילוב של יכולות תכנון וביצוע, ברמות השונות, לצד גמישות בהפעלת הכוח ההגנתי וההתקפי, שיאפשרו למצות את הפוטנציאל הגבוה שיש בתחום הסייבר. מערכת סייבר משופרת, גמישה, יעילה וחדשנית, תוכל להרחיב את מגוון היכולות הביטחוניות של מדינת ישראל, אם תתבסס על דוקטרינה מעודכנת כחלק מתפיסת הביטחון הכוללת.